

HUMANISTISCHE DOCUMENTATIEDIENST

BLEYENBURGSTRAAT 1, UTRECHT

Uitgave van de Stichting Humanistisch Centrum Mens en Wereld

VERSCHEIJNT PERIODIEK - ABONNEMENTSPRIJS fl. 3.- PER JAAR

Dij publicatie van gegevens, welke de Persdienst uit andere bladen heeft overgenomen, dient de oorspronkelijke bron te worden vermeld. - Postgiro No 304960 t.n.v. HUMANISTISCH VERBOND te UTRECHT - Telefoon K 3400-10163

10 December 1954

3e Jaargang Nr. 11.

I N H O U D S O P G A V E:

<u>Ten geleide</u>	blz.	3
<u>I. Nieuws uit eigen kring:</u>		
De brochure "Het Humanistisch Verbond antwoordt" (bespreking inhoud).	"	3
Herstkamp op "De Ark"	"	3
Humanistische Weekkalender 1955	"	3
Propaganda-actie H.J.G.	"	3
Verslag Herfstconferentie H.J.G.	"	3
Verslag Scholingsweekend afd. Rotterdam Humanitas	"	3/4
Verslag Weekend Landelijke Sectie Kinderbescherming Humanitas	"	4
Verslag Streekconferentie Hum.Werkgemeenschap P.v.d.A.	"	4/5/6
Verslag Landdag Socrates	"	6/7/8
Emigratie-nieuws	"	8/9/10
Radiolezingen November-December	"	10
Internationaal literatuur-overzicht t	"	10/11
Het Humanisme in Amerika	"	11
<u>II. Pers-citaten:</u>		
De brochure "Het Humanistisch Verbond antwoordt" in de Pers	"	11/12/13
Vragen aan de Minister van Sociale Zaken	"	13
Prof.Zuidema over het Protestantisme en het Mandement (N.R.C. en Maasbode)	"	13/14
Pater Jelsma bepleit zuivering van het klimaat(Vrij Nederland)	"	14/15
Pater Hensen over het Humanisme(Het Binnenhof)	"	15
De Linie over het Humanisme	"	15
Het Humanisme de grootste tegenstander, Prof. K.Dijk, (De Nieuwe Drentse Courant)	"	15
Katholiek Thuisfront oefent critiek op Humanistische Zielzorg	"	15/16
<u>III. Adressen bestuursleden Humanistische werkgemeenschap</u>		
	"	16

T e n g e l e i d e .

Het Bestuur van de Humanistische Stichting Mens en Wereld heeft besloten de naam van deze publicatie te veranderen van "Humanistische Persdienst" in "Humanistische Documentatiedienst",

Het Bestuur meent dat door de laatste naam beter het doel van deze publicatie wordt weergegeven. Dat doel is: ieder die belang stelt in de Humanistische Beweging in haar geheel, in te lichten omtrent wat er in en om deze beweging voorvalt. Onder die belangstellenden rekent het Bestuur, behalve de Pers, ook het kader van de verschillende Humanistische organisaties.

Dat de naam Persdienst niet meer wordt gebruikt, vindt zijn oorzaak in de overtuiging van het Bestuur, dat hoezeer een periodieke publicatie als deze voor de Pers dienstig kan zijn voor het verschaffen van een algemene oriëntering, zij toch minder geschikt is om te dienen als nieuwsbron voor directe publicatie. Het Bestuur acht het zeker niet uitgesloten dat in deze publicatie mededelingen zullen voorkomen welke door de Pers kunnen worden overgenomen en dat zal zeer op prijs worden gesteld.

In beginsel behoort echter aan de Pers een meer directe en meer op de behoeften van de Pers ingestelde voorlichting te worden gegeven. Deze voorlichting vindt tegenwoordig op andere daartoe meer geëigende wijze plaats. Het is zeer verheugend te kunnen constateren dat daarvoor grote belangstelling blijkt te bestaan. Voortdurend werkt de Redactie aan een betere aanpassing van dit orgaan aan de behoefte aan voorlichting, speciaal waar het betreft zakelijke gegevens. Daartoe moet zij kunnen rekenen op de medewerking van de belanghebbenden zelf. Die medewerking kan worden gegeven in de vorm van critiek en suggesties en vooral door prompte toezending van het nieuws, dat in de eigen organisatie voorvalt, in het bijzonder van zakelijke gegevens als bestuurswijzigingen, adresveranderingen e.d. Het Bestuur doet dan ook een dringend beroep op alle betrokkenen tot medewerking daartoe.

X X X X X

NIEUWS UIT EIGEN KRING.

De maanden October en November zijn vol geweest van Humanistische activiteiten op nagenoeg ieder terrein.

Daar is in de eerste plaats de nieuwe brochure van het

HUMANISTISCH VERBOND

Het H.V. heeft een brochure uitgegeven genaamd: HET HUMANISTISCH VERBOND ANTWOORDT - op het rapport van het Centrum voor Staatskundige Vorming: Overheid en Humanistisch Verbond.

De brochure begint met een overzicht van de wijze waarop de polemiek tussen de R.K. Pers en het Humanistisch Verbond zich heeft ontwikkeld. Vervolgens wordt in 4 hoofdstukken het rapport van het R.K. Centrum voor Staatskundige Vorming besproken. De hoofdstukken zijn getiteld: De Humanistische organisaties, Humanisme en Katholicisme, Kerk en Staat, Verdraagzaamheid en de Overheid en de Humanistische Geestelijke Verzorging. Tenslotte geeft de brochure enige perscitaten, enkele resoluties en rapporten uitgaande van het Humanistisch Verbond, en een beknopt overzicht van de Humanistische activiteiten in de particuliere sector.

De brochure vormt een waardige bestrijding van de vele onjuistheden en halve waarheden, welke het rapport van het Centrum telt.

De brochure ondervindt veel belangstelling bij de Pers en werd in een groot aantal bladen uitvoerig besproken. (Men zie hierover het Persoverzicht, elders in dit blad).

De brochure is te verkrijgen bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Bleyenburgerstraat 1, Utrecht en kost f.0.90.

X X X X X

D E A R K, vakantie- en conferentie-oord van het Humanistisch Verbond organiseert ook dit jaar een Kerstkamp van Vrijdagavond 24 tot Zondagavond 26 December. Men kan echter reeds de 21ste komen en blijven tot de 31ste December. De leiding berust weer bij het echtpaar Terlingen. De prijs bedraagt f. 12.00 van Vrijdagavond tot Zondagavond, tot Maandagmorgen f. 14.00 per persoon.

Tot dit kamp kunnen - helaas - geen kinderen worden toegelaten. Het kamp is ook toegankelijk voor niet-leden van het Humanistisch Verbond. Aanmelden, zo spoedig mogelijk, -want de belangstelling is groot- bij "De Ark", Belvédèrelaan 14 te Nunspeet.

X X X X X

HUMANISTISCHE WEEKKALENDER.

Ook voor 1955 wordt weer een Humanistische weekkalender uitgegeven. Het schild van deze kalender is een reproductie van de ets "De Maaier" van Jacobus van Looy. De teksten zijn gekozen door H.G. Cannegieter en Prof. Dr. G. Stuiveling.

Prijs f. 1.75. Te bestellen bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Bleyenburgerstraat 1, Utrecht. Postgiro 304960.

X X X X X

HUMANISTISCHE JONGEREN GEMEENSCHAP.

De jongerenorganisatie van het Humanistisch Verbond, de H.J.G., kan terugzien op een wel zeer vruchtdragende periode.

Sinds 1 Januari 1954 is het ledenaantal met ruim 30% toegenomen. Er werden maar liefst drie nieuwe afdelingen opgericht t.w. Arnhem, Zwolle en Apeldoorn. De namen van de secretarissen zullen in de Documentatiedienst worden opgenomen, zodra ze bekend zijn.

Tijdens de gehele propaganda-actie bleek steeds weer, dat de betrekkelijk grote onbekendheid van de H.J.G. een der belangrijkste hindernissen voor haar groei is. Op het gehele Humanistische kader wordt een beroep gedaan, deze onbekendheid te verkleinen. Het secretariaat, Asterkade 30, Heemstede, zal daarbij graag zijn diensten verlenen. Het sluitstuk van de propaganda-actie vormde de Herfst-Conferentie van de H.J.G., op 6 en 7 November gehouden te Bunnik met 200 deelnemers. Hier volgt het verslag van dit weekend:

In zijn openingswoord kon de voorzitter memoreren dat het ledental van de H.J.G. sinds 1 Januari 1954 met niet minder dan ruim 30% is gestegen. Hij legde er de nadruk op, dat aan de kwaliteit echter meer aandacht zal worden besteed dan aan de kwantiteit.

Daarna hield Prof. Dr. G. Stuiveling een inleiding over Humanisme en jongeren. De inleider legde speciaal de nadruk op de evolutionerende werking van het humanisme en bepleitte een kritische instelling, speciaal bij de jongeren, wanneer zij geconfronteerd worden met door anderen reeds ontwikkelde denkbeelden.

Namens het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond sprak Dr. J.C. Brandt Corstius een kort woord. Hij memoreerde hierbij het belang van de H.J.G. voor het Humanistisch Verbond.

Wegens het zeer grote aantal deelnemers konden niet allen in de jeugdherberg te Bunnik worden ondergebracht en was derhalve mede het V.C.J.C.-kamphuis te Bilthoven gehuurd.

De Zondagochtend werd gemeenschappelijk door beide groepen doorgebracht en besteed aan volksdansen onder leiding van Henk v.d. Wateren en volleybal, waarna een cabaretuitvoering werd gegeven.

's Middags sprak Willem van Iependaal over taal, volkstaal en volks-humor, waarmee het zeer geslaagde weekeinde werd besloten.

X X X X X

H U M A N I T A S

Scholingsweekend van de Afdeling Rotterdam.

De afdeling Rotterdam hield op 23 en 24 October j.l. een scholingsweekend te Ockenburg.

Zaterdagavond sprak de Rotterdamse Kinderrechter Mejuffrouw Dr. J.C. Hudig over: Problemen rond de Kinderbescherming. De methode welke Mejuffrouw Hudig bij haar inleiding volgde werd bijzonder geapprecieerd. Na een inleiding over de ontwikkeling van de Kinderbescherming en de taak van de gezinsvoogd, legde Mejuffrouw Hudig haar gehoor n.l. een geval voor, met het verzoek, nu eens zelf aan te geven op welke wijze dat geval behandeld zou moeten worden. Dat prikkelde het zelf-denken van de toehoorders in hoge mate. Er werden belangwekkende opmerkingen gemaakt en het merkwaardige was, dat al deze suggesties waren verwerkt in de oplossing welke Mejuffrouw Hudig zelf voor dit geval had gegeven, toen het zich in haar praktijk van Kinderrechter had voorgedaan.

De Zondag werd besteed aan bezinning op de Humanistische grondslag van het maatschappelijk werk. Mevrouw Mr. H. Singer-Dekker hield 's morgens een inleiding over levensovertuiging en maatschappelijk werk, met de nadruk op de Humanistische levensovertuiging. Dat was dus een theoretisch betoog, dat niettemin aanleiding gaf tot een geanimeerd en soms zelfs een lichtelijk geëmotioneerd debat. 's Middags sprak de Heer Singer over hetzelfde onderwerp, maar nu met de nadruk op de praktische uitwerking van de humanistische beginselen bij het maatschappelijk werk.

Bij de discussie na beide inleidingen bleek wel hoezeer bij de toehoorders behoefte en bereidheid bestond zich in de levensbeschouwelijke grondslag van het humanistische maatschappelijk werk nader te verdiepen.

Deze behoefte bleek ook op het

Weekend van de Landelijke Sectie Kinderbescherming

De landelijke sectie Kinderbescherming hield op 6 en 7 November in Huize de Pietersberg te Oosterbeek, onder leiding van de Heer P.A. Pols een kaderweekend.

Mejuffrouw Dr. J.C. Hudig, die zo langzamerhand voor Humanitas een goede bekende is geworden, hield ook hier een inleiding op de Zaterdagavond. Ditmaal over de taak van de gezinsvoogd en de verhouding van de gezinsvoogd tot zijn vereniging, in dit geval Humanitas. De gezinsvoogd is eigenlijk een verlengstuk van de Kinderrechter. Hij heeft de voorschriften en aanwijzingen van de Kinderrechter te volgen en is uiteindelijk alleen aan hem verantwoording schuldig. Toch kan de gezinsvoogd een grote steun hebben aan een vereniging van zijn eigen levensbeschouwelijke grondslag, welke achter hem staat en waar hij de mensen kan vinden met wie hij de kleine problemen van de gezinsvoogdij, waarmee de Kinderrechter zich dikwijls door tijdgebrek niet teveel kan ophouden, kan bespreken.

In de discussiegroepen werd de verhouding Humanitas-gezinsvoogd nog nader uitgewerkt.

Zondagochtend sprak de Heer Pols over Humanitas en het plaatselijk kinderbeschermingswerk en speciaal over de plaatselijke organisatorische verhoudingen ten opzichte van andere verenigingen die zich met de gezinsvoogdij bezighouden.

Ook hier bleek bij de nabespreking in de discussiegroepen, dat een grote behoefte bestaat aan bezinning op de humanistische grondslag van het maatschappelijke werk en de praktische uitwerking daarvan.

HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP IN DE P.v.d.A.

Ook de H.W.G. in de P.v.d.A. heeft zich niet onbetuigd gelaten in de afgelopen periode en te Haarlem een streekconferentie georganiseerd. Helaas leed de H.W.G. in deze maanden ook een gevoelig verlies door het overlijden van haar bestuurslid C. Woudenberg. Woudenberg was van het begin af bestuurslid van de H.W.G. geweest. Zijn verscheiden werd bij het begin der conferentie in gevoelvollen woorden door de Voorzitter herdacht.

Hier volgt een verslag van deze conferentie:

S T R E E K C O N F E R E N T I E van de H.W.G. in Haarlem.

Zaterdag 23 October werd in Haarlem in Café Brinkmann een streekconferentie gehouden waar de 2e voorzitter der H.W.G. pg. H. van Es, wethouder te Dordrecht een inleiding hield over "Cultuurpolitiek en de plaatselijke overheid". Namens het bestuur verwelkomde de Heer M.G. Warfemius de 64 deelnemers aan deze conferentie, komende uit 34 gemeenten.

Een speciaal begroetingswoord gold de secretaris der H.W.G.-afdeling Ede, de 74-jarige pg. Nannenbergh, die er een verre reis voor over had om zijn belangstelling te tonen voor het werk der H.W.G. Dat tevens zovele niet tot de H.W.G. behorende partijgenoten (w.o. Mevrouw M. de Jong-Meyer namens het bestuur der P.C.W.G. en enige K.W.G.-leden) ter conferentie kwamen, achtte de voorzitter een verheugend verschijnsel. - De Heer Van Es ving daarna aan met zijn inleiding en wees er op, dat deze bijeenkomst niet de bedoeling heeft, richtlijnen te geven doch een bijdrage wil zijn in de meningsvorming over bepaalde problemen.

Ter ontwikkeling van deze meningsvorming acht spreker het noodzakelijk dat er naast de P.C.W.G. en de K.W.G. ook een krachtige humanistische werkgemeenschap aanwezig is. Daarbij is er geen plaats voor de vrees dat door de activiteit ten bate van de werkgemeenschappen de daadkracht en de werkzaamheid van de Partij als geheel geschaad zou worden. Veeleer zou men beducht moeten zijn voor het in ontwikkeling ten achter blijven van een der drie werkgemeenschappen. Vooral bij het oplossen van problemen die verband houden met de culturele ontwikkeling van ons volk zullen de levensbeschouwelijke inzichten een belangrijke rol vervullen. Spr. is van oordeel dat de culturele vorming voor de ontwikkeling van de menselijke persoonlijkheid van het grootste belang is. De humanistische levensbeschouwing is gebaseerd op de eerbied voor de mens als een bijzonder deel van het kosmisch geheel, als drager van een niet aan persoonlijke willekeur onderworpen normgevoel en als schepper van en deelgenoot in geestelijke waarden. - Krachtens zijn aard is het humanisme gericht op het culturele leven; vandaar dat de humanist grote belangstelling heeft voor de ontwikkeling van de cultuur. Daarbij zal ieder de gelegenheid moeten krijgen, zich volledig naar eigen gaven en talenten te kunnen ontplooien. De ontwikkeling van de maatschappij heeft echter tot gevolg dat zij, die aan het culturele leven deelnemen, de kosten daarvan niet volledig kunnen dragen. De Overheid zal dan ook op dit terrein activiteit moeten ontwikkelen, echter zonder dat aan de vrije ontplooiing van de cultuur geweld wordt aangedaan.

Democratie is niet alleen het volgen van wat een meerderheid in bepaalde gevallen wil, doch zij moet minderheden niet belemmeren in haar ontwikkeling. Spr. herinnert aan het weigeren van subsidie aan "Humanitas" in enkele gemeenten met een K.V.P.-meerderheid. Hij heeft begrip voor de gegriefdheid in onze kringen daarover, doch het "oog om oog, tand om tand" is fout. Als de Overheid voor culturele of sociale doeleinden gelden beschikbaar stelt moet ook de minderheid aan zijn trekken kunnen komen en daarbij moeten vaste normen worden in acht genomen. De Rijksoverheid heeft hier een algemene taak; het zwaartepunt zal echter bij de plaatselijke overheid liggen. Naar sprekers oordeel moet de beoordeling van welke activiteiten gesubsidieerd moeten worden, niet bij de Overheid zelf liggen doch bij een commissie of een culturele raad, waarin deskundigen zitting hebben die tot verschillende levensbeschouwelijke richtingen behoren. De arbeid van een dergelijke commissie of raad moet in het openbaar, in de Gemeenteraad, beoordeeld worden.

De begeerte naar culturele vorming, die latent aanwezig is, zal naar sprekers oordeel opgewekt moeten worden. Hierbij ziet hij een belangrijke taak voor het onderwijzend personeel weggelegd. Ook het verenigingsleven moet hierbij in de ruimste zin worden ingeschakeld om het culturele leven tot ontplooiing te brengen. -

De Partij is meder dan een apparaat dat uitsluitend bij verkiezingen in actie komt. Ook op cultureel terrein en in het bijzonder op dit terrein heeft zij een taak te vervullen. Daarbij moeten de werkgemeenschappen haar aandeel ten volle leveren, terwijl haar vertegenwoordigers in Kamer, Staten en Gemeenteraad zich ten volle bewust moeten zijn van het grote belang dat hierbij is betrokken, niet in het minst de leden van H.W.G.

Van Es besloot hiermee zijn met warmte gehouden betoog. - Na een theepauze werden vier secties gevormd ter bespreking van de inleiding. De rapporteurs dezer secties kregen vervolgens de gelegenheid om de gemaakte opmerkingen samen te vatten, van welke taak zij zich op een voortreffelijke wijze kweten. Daarbij werd o.a. besproken hoe men de leden van de Partij in de praktijk en concreet tot de H.W.G. dient te brengen. Ook een "ondeugende" opmerking werd gelanceerd: bevordert de P.v.d.A. door haar opbouw niet de verzuiling? Zowel de inleider als de voorzitter weerspraken deze laatste opmerking. Verzuiling begint bij discriminatie, zoals dit in het Zuiden het geval was, merkte Warffemius op.

Voorzitter Warffemius (die Reinalda wegens verhindering uitnemend verving !) dankte van Es voor zijn inleiding en de aanwezigen voor hun belangstelling en besloot met een aanbeveling voor ons maandblad "Vernieuwing" en een opwekking, belangstelling te tonen voor het werk der H.W.G.

x x x x x

HUMANISTISCHE STICHTING SOCRATES.

In het vorige nummer van deze dienst hebben wij al een kort verslag geplaatst van de landdag van Socrates, welke op 24 October j.l. werd gehouden. Voor hen, die graag uitvoerig worden ingelicht over hetgeen daar besproken is, volgt hieronder nog een uitgewerkt verslag. Speciaal voor die Kaderleden, die zelf inleidingen houden over de Humanistische levensovertuiging en wat daarmee verband houdt, laten wij hieronder dit uitgebreide verslag volgen:

VERSLAG van de tweede landdag van de Humanistische Stichting "Socrates", gehouden op 24 October 1954 in de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort.

Onderwerp: "Overtuiging en Objectiviteit".

In zijn openingswoord merkt de voorzitter, Prof. Dr. G. Stuiveling o.a. op, dat het Humanisme ook op het hoogste niveau van cultureel scheppend denken werkzaam behoort te zijn. Een zekere stilering is noodzakelijk. Voorts dient de humanist zich steeds af te vragen, of de waarheid, die hij als humanist belijdt, bestand is tegen de critiek. Daartoe moet de humanist ook rekening houden met de mening van andersdenkenden. De humanist moet waakzaam zijn. Hij mag zich niet in een geïsoleerde positie bevinden, maar moet voortdurend in contact staan met de voortschrijdende wetenschap.

Prof. Dr. Libbe van der Wal:

Spr. begint met op te merken, dat men van hem niet iets nieuws zal horen. Wat hij zal zeggen, is oud en vertrouwd, misschien dus wel naïef en pijnlijk verouderd. Voorts zal zijn uiteenzetting eenvoudig zijn en de charme van het niet of maar half begrepen missen!

In de toelichting staat te lezen: "De draagkracht van de wetenschap staat ter discussie". Discussie is werken met argumenten. Dit is een typisch wetenschappelijk bedrijf. Als gevraagd wordt naar de draagkracht van het wetenschappelijk en filosofisch onderzoek, betekent dit dan, dat de filosofie niet tot de wetenschap gerekend mag worden? Volgens spr. is filosofie slechts dan filosofie, als ze wetenschappelijk is. Wie over wetenschap spreekt, spreekt daarmee over waarheid, en waarheid is gekoppeld aan objectiviteit: *adaequatio rei ac intellectus* (Thomas van Aquino): de waarheid moet altijd met de feiten overeenstemmen. Het enige, wat men in eigenlijke zin waar of onwaar kan noemen, is een oordeelsinhoud. Men kan dus spreken van een waarheid of van waarheden. Maar wat is "de" waarheid? Eventueel: de inhoud van het geheel van alle waarheidsoordelen. "De" waarheid is niet ergens aanwezig, de waarheid een streven te noemen, lijkt spr. echter niet gelukkig geformuleerd. De Nederlandse vlaggen bestaan, maar "de" Nederlandse vlag bestaat niet, doch geldt. Ook Plato's ideeën zijn, maar ze zijn niet hier of daar, maar "in overluchtse streek" (Boutens). De Thomistische definitie stelt een relatie. In de tweede plaats veronderstelt waarheid een subject, dat oordelen kan, maar een zuiver denkbeeldig subject, dat alles zou weten en begrijpen van alles wat oordeelsinhoud zou kunnen zijn. Ook de meest persoonlijke waarheid is betrokken op een denkbeeldig subject. Als ik zeg: "Ik verveel me", dan is hierin ondanks de subjectiviteit een waarheid neergelegd, die op objectiviteit berust. Als men in een existentialistisch geschrift leest, dat waarheid voor het existentialisme geen oordeelsvoltrekking is, doch "interne zijnsverandering", dan vraagt spr. zich af, of waarheid voor een niet-existentialist dan wel een oordeelsvoltrekking is. Van een voltrokken oordeel behoeft geen sprake te zijn. "Interne zijnsverandering" zal wel betekenen, dat iemands leven door een gevonden waarheid veranderd wordt. Maar een waarheid in de mond van iemand, bij wie leer en leven niet met elkaar in overeenstemming zijn, verliest daardoor nog niet het waarheidsgehalte. En ook omgekeerd.

Jaspers zegt: "Glauben ist unterschieden von Wissen" en herinnert aan Giordano Bruno en Galilei. "Es wäre ungemäss, für eine Richtigkeit, die beweisbar ist, zu sterben," zegt Jaspers. Jaspers acht datgene, wat algemeen geldig is, geen echte waarheid. Jaspers spreekt van "Wahrheit, aus der ich lebe", maar volgens spr. is het ongeoorloofd, hieraan de naam "waarheid" te geven, het is immers niet meer dan overtuiging, geloof. Inderdaad stuit men in de wetenschap altijd op laatste uitgangspunten, die niet meer bewezen kunnen of behoeven te worden, maar wel vereisen dergelijke uitgangspunten een fundering, aangezien men anders te maken heeft met dogma's. Het hangt niet van ons willen af, wat wij voor waar houden. Van "weten" kan alleen sprake zijn, als aan 3 voorwaarden is voldaan, en wel aan alle 3 tezamen:

1. De oordeelsinhoud moet waar zijn. 2. De wetende persoon moet overtuigd, zeker, zijn. 3. De ware oordeelsinhoud moet voldoende gefundeerd zijn. Uit deze analyse volgt, wat het betekent, een kritische houding aan te nemen tegenover eigen overtuiging. Men moet bijv. weten, dat subjectieve zekerheid geen garantie is voor waarheid. Het niet-weten mag geen vrijbrief zijn voor het aanvaarden van bepaalde waarheden. De humanist is principieel ondogmatisch (wat niet wil zeggen, dat hij dit feitelijk ook altijd is!). Is de humanist nu slachtoffer van zinsbegoocheling, als hij op de rede vertrouwt? Waarop is dit vertrouwen gebaseerd? Toch niet op de rede? Wij oordelen en waarderen menselijk. Een bovennatuurlijke wijsheid streven wij niet na. Voldoet datgene, wat wij menen te weten, aan die voorwaarden, waaraan het moet voldoen om weten te mogen heten? Maar als het voldoet, dan vragen wij niet verder. De betrouwbaarheid der rede kunnen we niet meer in twijfel trekken.

Spr. merkt op, dat zijn hoorders misschien de indruk moeten krijgen, dat zijn betoog puur verstandelijk is en van alle bewogenheid gespeend. Maar filosoferen is ook een nuchtere zaak en heeft niet de opdracht, de behoeften van het hart te stillen of met de dichtkunst te wedijveren. (volgens een woord van de filosoof Nelson). Samenvattende zegt spr.:

Objectiviteit is slechts te benaderen. Onze gegevens zijn nooit de naakte feiten, maar slechts onze kijk daarop. Alle wetenschap wordt mede beïnvloed door de persoon van de wetenschappelijke onderzoeker. Opvoeding, ervaring, leven bepalen mede zijn overtuiging. Daarom is pure objectiviteit nooit geheel te bereiken, slechts te benaderen. Maar als dit zo is, kan dit toch nooit reden zijn, van de nood een deugd te maken en het streven naar objectiviteit prijs te geven. Als we ons storten in de "persoonlijke ontmoeting", dan is dat een verraad aan de wetenschap. Maar is die wetenschap dan zo kostbaar? Helpt zij ons? In deze vraag schuilt een fout. De wetenschap te verwijten, dat zij niet vaststelt, hoe het zou behoren te zijn, is onzinnig. Dat de wetenschap aan alles dienstbaar gemaakt kan worden, ondervinden we dagelijks. Dat ze zichzelf dienstbaar zou maken aan het goede, is een ongemotiveerd optimisme en voert tot een soort quietisme. Nodig hebben we niet minder, maar méér wetenschap en opvoeding der mensheid. Eén ding is zeker: Van een sprong in het irrationele is in geen geval iets goeds te verwachten.

Drs. Hans Redeker:

Spr. begint met te verklaren, dat door het feit, dat hij niet vooraf contact met de vorige spreker heeft gehad, hem al veel gras voor de voeten is weggemaaid. Hij tracht nu een voortzetting van het reeds betoogde te vinden.

Is er objectiviteit mogelijk in het veld van levensbeschouwing? Het begrip objectiviteit heeft zijn diverse inhoud gekregen al naar gelang van bepaalde kennistheoretische opvattingen, maar heeft toch altijd de adaequatie met waarheid van oordeelsinhouden. Een andere vraag is, dat we er niets aan hebben, want we zouden een neutrale instantie moeten hebben om te kunnen oordelen over de adaequatio rei ac intellectus, bijv. een godheid.

Is er een essentieel verschil tussen het filosofische en de vakwetenschappen? We staan voor de vraag, hoe we een trans-subjectieve, een objectieve wetenschap kunnen opbouwen. Er zou dan geen enkele vaagheid en mogelijkheid tot misverstand in de oordeelsformulering meer mogen zijn. In de zone van het woord is dit onbereikbaar. Iedere woorddefinitie heeft vaagheid in zich. We zouden dan tot mathematische formulering moeten komen, willen we die vaagheid vermijden. Is exacte formulering van trans-subjectieve wetenschap mogelijk? Dit hangt ten nauwste samen met de bewijsbaarheid.

Maar de wetenschap is niet alleen een bouwen van oordelen op oordelen, maar heeft ook betrekking op werkelijkheid. Op de grond van iedere logisch opgebouwde wetenschap ligt een a-logisch factum, dat op de waarneming teruggaat. Nooit begint een wetenschap met een blanco register. In de wetenschap is een exact experiment alleen mogelijk, als men werkt met volstrekt te bepalen elementen en slechts met één onbekende te maken heeft. In de praktijk komt dit nooit voor, de elementen zijn niet isoleerbaar. Als men het woord "totaliteit" invoert (=geheel, dat meer is dan de som der delen), dan zou men binnen die totaliteit met het experiment niets kunnen bereiken. Tegenover de kennistheoretisch volkomen gefundeerde objectiviteit is in het moderne denken de nadruk komen te vallen op de mathematischeerbaarheid van de werkelijkheidsfactoren, waarbij de waarnemer in het experiment neutraal is en verwisselbaar. Daardoor wordt algemeenheid bereikt, geldigheids in de zin van het trans-subjectieve.

Algemeenheid is 1) algemeengeldigheid (d.w.z. geldig voor alle mensen)
2) algemeenheid van inhoud.

Er zijn dus 2 aspecten: 1) adaequatio 2) exacte wetenschappelijkheid. Tussen beide aspecten bestaat een spanning, die niet is op te heffen:

- 1) trouw aan het object (niet aan persoonlijke willekeur of aan bepaalde methode op te offeren).
- 2) anderzijds moeten we streven naar zo groot mogelijke exactheid, hetgeen echter slechts betrekking heeft op het trans-subjectieve.

Er bestaat een differentiatie tussen vakwetenschap en filosofie (ook als de filosofie wetenschappelijk is en niet vaag). In de filosofie ontwikkelt zich een eigen methode (dialectiek als filosofische logica). Hoe staat het nu met de levensbeschouwing? De levensbeschouwing behoort tot het filosoferen. Levensbeschouwing betekent, dat de mens de mens tot object maakt, maar merkwaardig is, dat de mens tegelijk subject en object is. Voorts is alle levensbeschouwing historisch bepaald. De zich zelf waarnemende mens oefent invloed uit op zijn object. Het subject is tegelijk object en bovendien is het een historisch veranderende grootheid. Dit maakt de zaak uiterst moeilijk. Of heeft dit denken toch betrekking op iets, dat onveranderlijk is? Het gaat om een zelfbezinning, ook al houdt men zich bezig met het buitenmenselijke in een kosmologie. In de vorm van zelfbezinning is het niet eenvoudig, de mens te objectiveren. Zulk een zelfbezinning verloopt anders dan het onderzoek van een object. Het is niet toevallig, dat hier sprake is van dialectiek, van een gesprek met zich zelf. Het bewijs in de filosofie verloopt anders dan in de exacte wetenschap: met het experiment kan men niets beginnen. Het contact met de werkelijkheid is prae-discursief. Men kan niet een vraag aan de werkelijkheid stellen, als er al niet een antwoord aanwezig is. Levensbeschouwing is als zelfbezinning nooit exact. Levensbeschouwing zoekt haar eigen bewijsgronden langs andere weg. De geldigheid berust op de mogelijkheid, dat anderen het kunnen nadenken. Zij berust op levenservaring. Filosofie, die levensbeschouwing wil zijn, heeft met de meest gecompliceerde zaken te maken. Het streven naar integratie heeft nog geen duidelijk resultaat gehad. Het is niet toevallig, dat de grote denkers over het leven door alle tijden en culturen heen onderling zo verwant zijn. Er zijn de grote themata van dood, sterfelijkheid, geluk en vreugde, die exact beschouwd vaak schijnproblemen lijken, maar die voor het leven hun grote betekenis hebben.

Is een objectieve levensbeschouwing mogelijk? de levensbeschouwing neemt een zeer centrale plaats in het filosoferen in en daarin is ze een voortzetting van het kritisch filosoferen. Het gebied is ruimer geworden dan vroeger. Centraal staat de zelfbezinning. Wat is de zin en plaats van alles, wat we in de menselijke wereld aantreffen? Dit is niet met exacte wetenschap te beantwoorden, moet vaag blijven, maar toch zien we een ontwikkeling naar filosofische anthropologie. Hier is een mogelijkheid, dat de mensen elkaar ontmoeten. De differentiatie van thans is een teken van "onderweg zijn" naar filosofische anthropologie. Dit is met name voor de humanist belangrijk. Het ware ontmoetingspunt is de zelfbezinning, niet het stellen van een buitenmenselijke instantie.

x x x x x

EMIGRATIE NIEUWS.

De Humanistische Stichting Mens en Wereld, waarin de Humanistische organisaties zijn vertegenwoordigd, heeft ook een emigratie-commissie,

die zich bezig houdt met de problemen van de emigratie, speciaal van de buitenkerkelijke emigranten. Door deze commissie wordt o.m. een correspondentie onderhouden met geëmigreerde geestverwanten. Men deelt ons van de zijde van deze commissie hierover het volgende mede:

Brieven van geëmigreerde humanisten.

Emigreren is een grote en moeilijke onderneming. Het is dan ook absoluut onontbeerlijk dat de aspirant emigrant zich goed voorbereidt op de beslissende stap en zich terdege op de hoogte stelt van de situatie die hem in het nieuwe vaderland wacht.

De Emigratie Commissie "Mens en Wereld", aangesloten bij de Algemene Emigratie Centrale (A.E.C.), doet daarom alle moeite om, naast de algemene gegevens die de emigrant van de gewone emigratiebureaux ontvangt, voor de aspirant emigrant van buitenkerkelijke huize ook speciale gegevens te verzamelen uit ervaringen die geëmigreerde buitenkerkelijken en hun gezinnen hebben opgedaan.

Door middel van een oproep in October 1953 in de humanistische organen werd een klein aantal adressen van geëmigreerde geestverwanten verkregen. Aan deze, en aan nog enkele andere adressen langs andere weg verkregen, in totaal 24, werd in Februari j.l. een eerste informatieve brief gericht met vragen, en met het verzoek te willen medewerken aan buitenkerkelijke aspirant emigranten, die zich via de Emigratie Commissie "Mens en Wereld" tot hen zouden wenden, nuttige inlichtingen te willen verschaffen over hun ervaringen. Van 14 aangeschrevenen, 3 in Australië, 5 in Nieuw Zeeland, 5 in Canada en 1 in Zuid-Afrika, kwamen enthousiaste brieven binnen. Hierop volgde een nuttige correspondentie. In meer dan 10 gevallen heeft de Emigratie Commissie reeds aan aspirant emigranten die er om vroegen deze adressen verstrekt en volgde een correspondentie tussen deze aanstaande emigranten en de reeds genoemde geëmigreerden.

Uit de brieven die de Commissie heeft binnengekregen hoopt zij binnenkort iets meer te kunnen publiceren. Hier mogen reeds enkele punten worden gememoreerd.

Al de aangeschrevenen zijn eensgezind van mening dat voor de buitenkerkelijke emigrant beslist meer gedaan zou kunnen worden dan tot nu toe. In de emigratielanden bestaan protestantse en rooms-katholieke ontvangstcomité's die de nieuw gekomenen over de eerste moeilijkheden heen helpen. De buitenkerkelijke aspirant emigrant geeft in Nederland bij zijn vertrek vaak toch op bij een kerk te behoren alleen om de voordelen van deze ontvangst. Maar vaak voelen zij, eenmaal aangekomen er heel weinig voor om zich aan te sluiten wanneer zij zien op welk laag peil de belijdenis van het "Christen-zijn" in de emigratielanden staat. Ruwe taal, ruwe levenswijze, drinken en vloeken staan deze belijdenis niet in de weg. En vooral de humanist, die zich bewust is van menselijke waarden, vervult dit vaak met afschuw.

Op de vraag of het onkerkelijk zijn nog iets uitmaakt bij het zoeken naar werk wordt algemeen ontkennend geantwoord. Bij sollicitaties wordt alleen gekeken naar capaciteiten en niet naar geloof.

Wel speelt het geloof een grote rol in het openbare leven. Er zijn zoveel kerken, kerkjes, stromingen en secten dat het verbaast dat er nog mensen zijn die om principiële redenen onkerkelijk zijn.

Doordat het culturele peil betrekkelijk laag ligt - beduidend lager dan in West-Europa - betekent de kerk dus veel meer voor het "geestelijke" leven, voorzover men dan nog van "geestelijk" spreken kan. In ieder geval vormt de kerk een band die in het maatschappelijk leven meetelt, en vooral door de onkerkelijken sterk gemist wordt. Men voelt zeer de behoefte aan een organisatie van buitenkerkelijken, en velen zijn blij uit Nederland bekende geluiden te vernemen.

Het Christen-zijn gaat volgens sommige briefschrijvers meestal niet veel verder dan deze vage band van saamhorigheid en een uiterlijke belijdenis. De hele levensinstelling is zo zakelijk en materialistisch, dat van gesprekken over geestelijke waarden niets komt. Het is, schrijft men, onmogelijk om deze mensen aan het verstand te brengen dat er zo iets bestaat als menselijke waarden, en dat geloof in deze menswaardigheid voor de humanist meer betekent dan een vermaterialiseerd Christendom. Door deze onmogelijkheid voelen de humanisten zich vaak eenzaam.

Ook bij de opvoeding van de kinderen speelt het geloof een belangrijke

rol. Godsdiensonderwijs is in de overwegend Christelijke emigratielanden een vanzelfsprekendheid. Door de veel grotere afstanden is het ondoenlijk om met de scholen voor de kinderen al te kieskeurig te zijn. Veel hangt daarom af van de sfeer die er thuis heerst.

Ondanks alles zijn de kansen voor de buitenkerkelijke emigrant zeker niet kleiner dan voor de gelovigen, integendeel. Alle briefschrijvers zien met vertrouwen hun toekomst tegemoet, en verwachten dat nog veel meer buitenkerkelijke emigranten zich zullen vestigen.

Aangezien het aantal van onze contactpunten, hoe hoopvol deze start ook is, nog veel te klein is om aan verzoeken van buitenkerkelijke aspirant-emigranten om adressen van geëmigreerde geestverwanten effectief te blijven voldoen, richten wij ons gaarne tot onze lezers om ons aan nog meer adressen van buitenkerkelijke geëmigreerden te willen helpen.

Het centrale adres van de Emigratie Commissie "Mens en Wereld" is:
Bleyenburgstraat 1, Utrecht.

x x x x x

RADIOLEZINGEN NOVEMBER-DECEMBER.

28 November Mr.H.B.J.Waslander over "Strijdbaarheid".

5 December Dr.J.P. van Praag over "Gemiste kansen".

12 December Dr.H.J. de Leeuwe over "Er is maar één mysterie"

19 December Dr.J.C. Brandt Corstius over "Het hoofdhaar van Baron Von Münchhausen".

Deze overzichten hebben niet zozeer de bedoeling om de lezer van te voren in te lichten over de radiolezingen, welke zullen worden gehouden (ddarvoor leent de opzet van dit blad zich minder) dan wel onderwille van de documentatie een aansluitende opsomming te geven van alle radiolezingen welke worden gehouden.

Wie de radiolezingen graag nog eens wil nalezen, abonneer zich op Het Woord van de Week. Abonnementsprijs f.1.00 per kwartaal.

Redactie en Administratie: Humanistisch Verbond, Bleyenburgstraat 1, Utrecht. Postgiro 304960.

x x x x x

INTERNATIONAAL LITERATUUR OVERZICHT.

THE RADICAL HUMANIST (INDIA)
October 1954

" " " "

Chester Bowles
The Brown Man's Burden

Ellen Roy
A Glance at our Past and Present

THE RADICAL HUMANIST
September 26th '54

Anonniem
Special Marriage Bill

PROGRESSIVE WORLD
October 1954

Historicus
The Intellectual Bankruptcy
of Agnosticism

LITERARY GUIDE
November 1954

J.P. Hodin
The Fate of Franz Kafka

" " "

G.S. Fraser
Imagination, Faith and Reason

" " "

J.D. Bernal
Chinese Science and Civilisation

THE MONTHLY RECORD
November 1954

W.E. Swinton
Lamarek

" " "

T.H. Pear
Is there a moral equivalent of War?

" " "

Evelyn Belchambers
The Genius of Samuel Butler

NEWS AND NOTES
November 1954

J.Henry Lloyd
Gambling and Ethics

THE PLAIN VIEW
Winter 1954

" " "

M. Roshwald
"Leviathan" after 300 years

A.D. Howell Smith
The Question of Free Will

BESINNUNG
Herfst 1954

" " "

Prof. Dr. Karl von Roretz
Ethische und aesthetische Werte

Wilhelm Börner
Ethik und Politik

BEFREIUNG
November 1954

" " "

Fritz Maybach
Die religiöse Lage in der Sowjet-
Union

E.T.B.
Religion stärker als Ideologien?

GEISTESFREIHEIT
November 1954

Dr. S. Hardung
Meisterung des Lebens

x x x x x

HET HUMANISME IN AMERIKA

In het "Information bulletin" dd. 1 Juli 1954 van de International Humanist and Ethical Union geeft Edwin H. Wilson 1) een kort overzicht van ontstaan en ontwikkeling van het Humanisme in Amerika, speciaal van de A(merican) H(umanist) A(ssociation). Schrijver betoogt, dat de eerste grote impuls is uitgegaan van verschillende universiteiten waar Humanistische professoren de studenten hun humanistische interpretatie van de grote godsdiensten voorhielden. Het religieuze Humanisme kon zich binnen de Unitarische Kerk ontwikkelen, welker basis breed genoeg bleek te zijn om ook deze stroming te omvatten. Dit had tot gevolg dat vele pogingen om tot onafhankelijke, humanistische organisaties te komen, mislukten.

De American Humanist Association echter is een onafhankelijke organisatie, waarin de religieus-humanisten wel zijn opgenomen en ook loyaal vertegenwoordigd zijn in het bestuur, maar die zich ook wendt tot hen die alle godsdienstige interesse hebben verloren en hen die zich nauwelijks realiseren dat zij humanist zijn.

Schrijver geeft een overzicht van de wijze waarop de A.H.A. werkt en de bladen, die zij uitgeeft. Voor een diepergaande studie verwijst schrijver naar het nieuwe boek Humanism as the next Step van Lloyd en Mary Morain 2) en naar Humanism as a Philosophy van Corliss Lamont 3), dat reeds een derde druk beleefde.

- 1) Wilson is executive-director van de A.H.A.
- 2) L. Morain is voorzitter van de A.H.A. Het boek is uitgegeven bij de Beacon Press in Boston. Het wordt besproken in Mens en Wereld (het orgaan van het Humanistisch Verbond) van 13 November 1954.
- 3) Dit boek is in Nederland verkrijgbaar; indien men daarbij moeilijkheden ondervindt, wende men zich tot de Redactie. Prijs + f. 7.50.

x x x x x

VAN ALLE KANTEN.

De brochure "Het Humanistisch Verbond antwoordt" in de Pers.

De brochure is over het algemeen vrij uitvoerig in de Pers besproken. Verreweg de meeste bladen volstaan met de weergave van de inhoud van de brochure. Slechts weinigen begeven zich in een discussie.

De Leidse Courant van 10 November 1954

heeft waardering voor de rustige toon van de brochure, maar vervolgt dan:

Een bezadigd afwegen dus van twee tegengestelde levensbeschouwingen, maar het slot van het lied is, dat de vervulling der aanspraken van het Humanistisch Verbond terzake van geestelijke verzorging, met name bij de strijdkrachten, "tot nu toe gebleven is beneden het minimum dat de rechtvaardigheid eist".

Dat is wel hevig in strijd met wat de voorzitter zelf van het Humanistisch Thuisfront, de Heer E. Vermeer, een jaar geleden verklaarde: "Thans ondervindt ons thuisfront gelukkig krachtige steun van de overheid". Terwijl het rapport van Staatskundige Vorming ervan overtuigd was, "dat verschillende van de reeds geschonken faciliteiten aan het Humanistisch Verbond en aanverwante organisaties sterk overdreven zijn".

De enige praktische handleiding bij de aanspraken op subsidie enz. van het Humanistisch Verbond wordt door het katholieke rapport gegeven: eerst moet van een enigszins omvangrijke behoefte gebleken zijn. De overheid dient ten aanzien van de eisen van het H.V. een gereserveerde houding aan te nemen, zolang dit niet uit eigen kracht heeft aangetoond een belangrijke groep in het maatschappelijk leven te vertegenwoordigen.

Het Humanistisch rapport zegt zelf, dat het van de overheid niet meer verwacht dan subsidie "in overeenstemming met hun prestaties". Maar dan heeft de overheid die verwachtingen reeds overtroffen met haar sterk overdreven faciliteiten! Dan is de overheid niet beneden het "minimum, dat de rechtvaardigheid eist" gebleven, maar daar verre boven uitgegaan, zozeer zelfs dat de verdelende rechtvaardigheid er door in het nauw is gekomen.

De Prov. Noord.Brab. Courant "Het Huisgezin", van 11 November 1954 haalt de leuze "Stenen voor Brood" nog maar weer eens van stal en het in de strijd tegen andersdenkenden al zo zwaar misbruikte Bijbelwoord "Wie niet met mij is, is tegen mij" doet ook hier weer opgeld.

Wij citeren:

Natuurlijk is dit geschrift van het Humanistisch Verbond een verdediging en rechtvaardiging van zichzelf. In zijn eerlijkheid en openlijkheid is het tevens zijn eigen veroordeling. Het Verbond ergert er zich blijkbaar nogal zwaar aan, dat zijn principiële ongodsdienstigheid in de praktijk gelijk te stellen is met anti-godsdienstigheid. Het verweert zich daar heftig tegen. Maar niettemin vindt men in dezelfde brochure de zin: "Wij zijn het niet met het Rapport eens, dat van de Staat verlangd mag worden dat hij op zijn wijze meewerkt aan het behoud van God en godsdienst". Dat lijkt toch inderdaad meer op een positief tegen God en godsdienst gerichte houding dan een passieve onverschilligheid. Staat trouwens in het Evangelie niet: wie niet met Mij is, is tegen Mij?

Het blad heeft wat moeite met de stelling van het Hum. Verbond, dat de mens drager is van een niet aan persoonlijke willekeur onderworpen normgevoel of waardebesef en zegt hierover o.m.:

Het is moeilijk te raden wat deze humanistische zedelijke opvatting precies is en waar ze vandaan komt. Wat ze in feite waard is, valt echter twee bladzijden verder glashelder en glashard te lezen in zinnen als deze: "De volstreckte onontbindbaarheid van een huwelijk kan onder bepaalde omstandigheden bepaald onzedelijk wezen; de Zondagsheiliging kan in zekere situaties de ontplooiing der zedelijkheid in een strek in de weg staan; het zondebesef kan in sommige gevallen onzedelijke uitbarstingen van driften en instincten bevorderen". Enzovoorts. De godsdienst, zo wordt beweerd, is geen waarborg voor de handhaving der zedelijkheid. Allicht niet, zouden wij willen antwoorden. Alleen een volstrekt consequente beleving er van kan dat zijn. Maar een levensovertuiging, die godloosheid en godsdienstloosheid tot een systeem maakt brengt niet alleen zijn "bijzondere risico's" mee, maar is bovendien een waarborg voor niets. En wanneer de brochure dan stelt, dat dit moderne humanisme geen "tweede-rangs levensovertuiging zou zijn, die geen waardering zou verdienen, dan is ons antwoord als volgt: Wij waarderen de goede bedoelingen van de humanisten, die wij als oprecht goed willende medemensen respecteren. Maar wij hebben geen waardering voor hun levensbeschouwing, omdat die, naar de woorden waarmee een christelijk minister het enkele jaren geleden zo sprekend getypeerd heeft, de geestelijk hulpbehoevende "stenen voor brood" geeft.

Het Brabants Nieuwsblad van 17 November 1954 komt met hetzelfde Bijbelwoord als de Prov.Br.Courant en schrijft o.m.:

In deze brochures wordt o.a. verklaard, dat het betreurd moet worden dat "het Mandement de oordeelsvorming van katholieken over het moderne Humanisme op zulk een abrupte wijze tot een beslissing schijnt te willen brengen",

Voor dit oordeel kunnen wij als katholieken begrip hebben. Een humanist stelt nu eenmaal de mens en diens persoonlijk oordeel in het centrum, wij echter zien God zelf als het hoogste en wij onderwerpen ons daarom aan het gezag der bisschoppen, dat rechtstreeks aan Hem is ontleend.

Wegens ditzelfde fundamentele verschil kunnen wij het ook niet met de humanistische opvatting eens zijn, dat de Staat niet heeft mede te werken (op zijn wijze uiteraard) aan het behoud van God en godsdienst. De Staat als som der individuen kan geen opvatting huldigen die op dit punt rechtstreeks tegen de particuliere opvatting van de meerderheid der individuen ingaat.

De tegenstelling, welke uit het Centrum-rapport en de brochure van het Humanistisch Verbond naar voren komt, is in feite de volgende: de een staat op het positieve standpunt, de ander op het standpunt der neutraliteit. De ervaring nu heeft altijd al geleerd, wat neutraliteit inzake godsdienst in de praktijk van het leven en in de praktische politiek betekent. Neutraliteit wordt dan al heel gauw anti-godsdienstigheid.

Het Mandement herinnert in deze kwestie dan ook terecht aan het Evangeliewoord: "Wie niet voor Mij is, is tegen Mij".

En wat nu met de wilde stammen in Afrika? vraagt De Linie van 20 November in het volgende stukje:

Wij hebben een boekje ontvangen, getiteld: Het Humanistisch Verbond antwoordt op het Rapport van het Centrum voor Staatkundige Vorming: Overheid en Humanistisch Verbond. Wij zullen het in deze rubriek niet bespreken, we komen er wellicht later nog wel eens op terug. We volstaan met enkele citaten, welke wij aangestreept hebben. Op pagina 12 is sprake van "het verschil tussen Katholicisme en Humanisme": "de Humanisten en met hen honderdduizend andere ernstige Nederlanders zouden een verschrikkelijke onwaarschijnlijkheid begaan, als zij beweerden wel iets van God te weten." Op pagina 13 wordt erkend: het verschil in zedelijke opvatting tussen Humanisme en Katholicisme is principieel. "De mens wordt - volgens het Humanistisch Verbond - een zedelijk beginsel toegekend, dat aan alle feitelijke zedelijke oordelen vóórafgaat, ja zelfs werkt vóórdat de mens bewust tot enige zedelijke formulering gekomen is en hem dwingt tot een zedelijke stellingname, die in zijn intuïtieve klaarlijkheid de grondslag vormt van alle ethiek" - het is wat ingewikkeld, maar wij begrijpen het. Alleen vragen wij ons nuchter af, hoe het Humanisme staat tegenover bijvoorbeeld de wilde stammen in het binnenland van Afrika of Zuid-Amerika, die toch óók uit mensen bestaan. En op pagina 15: "Al deze beschouwingen beogen niet te betwisten, dat het moderne Humanisme voor de Christen als zodanig niet aanvaardbaar is". We zijn het, wat dit aangaat, alweer eens.

Humanistische propaganda met Overheidsgelden?

De Tijd en Het Binnenhof, beide van 12 November 1954 maken melding van een passage in het voorlopige verslag van de Tweede Kamer over de begroting van het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid, waarin "vele leden" informeren naar welke criteria de minister de behoefte aan humanistische verzorging heeft vastgesteld en hoe hij humanistische propaganda, gevoerd met overheidsgelden, meent te kunnen voorkomen.

Humanisme en Rooms-Katholicisme tezamen in één schuitje !!

De Nieuwe Rotterdamse Courant van 28 October 1954 maakt melding van een betoog van Prof. Dr. S.U. Zuidema, gehouden voor de leden van de Centrale A.R. Kiesvereniging te Rotterdam, over "Het Protestantisme en het Mandement".

Uit het verslag van de N.R.C. nemen wij het volgende over:

Vervolgens sprak Prof. Zuidema in het kader van een betoog over de onchristelijkheid van de "doorbraak" in de P.v.d.A. en over het Humanistisch Verbond. Hij karakteriseerde het Verbond op grond van uitspraken van de Heer Algra in de Eerste Kamer, die destijds de humanist Prof. Dr. Libbe van der Wal had geciteerd. ("Van der Wal heeft o.m. gepleit voor een verbod van de confessionele scholen"). "In een debat over de geestelijke verzorging in het leger vanwege het Humanistisch Verbond heeft ook Uw burgemeester, Mr. Van Walsum, een lans voor het H.V. gebroken! De overheid mag geen gelden beschikbaar stellen voor de propaganda van onchristelijke ideeën". Aldus spreker.

Prof. Zuidema zag twee grote gevaren voor het prot.chr. deel van de natie: het Rooms-Katholicisme en het Humanisme.

Tolerantie jegens beide gevaren is onduldbaar; de a.r. hebben een roeping, nl. de doorwerking van het christelijk nationale beginsel in Nederland met alle kracht te bevorderen.

De Maasbode van 30 October 1954 reageert in haar rubriek "Maasbondigheden op deze rede met o.a. de volgende opmerkingen:

Dat deze typisch-protestantse visie typisch-onverdraagzaam is, heeft geen rader betoog.

Prof. Zuidema gaf dit trouwens zelf onomwonden te kennen. Hij zag voor het prot.-christelijke deel van de natie twee grote gevaren: het Rooms-Katholicisme en het Humanisme. Tolerantie jegens beide gevaren achtte hij onduldbaar.

Zeker heeft ons volkskarakter nog een sterk calvinistische inslag. Ook het Nederlandse katholicisme is, zoals bekend, aan deze calvinistische invloed niet ontkomen. Het zou echter een weldaad zijn voor ons volk wanneer zijn karakter onder invloed van een meer oorspronkelijk beleefd katholicisme wat minder calvinistisch zou worden.

Het leven in dit land zou er stellig plezieriger en gezelliger op worden en de menselijke sfeer wat warmer!

Aan het verslag van de nabespreking ontleen wij nog het volgende:

Toen werd gevraagd, of de gereformeerden niet met hun eigen beginselen in strijd kwamen, als ze aan anderen (Humanistisch Verbond) ontzegden, wat ze zelf voorstaan (geestelijke vrijheid, dus ook de vrijheid om humanistische raadslieden in het leger toe te laten), zeide Prof. Zuidema, dat de militairen wel humanistische bijstand op geestelijk gebied kunnen krijgen, als ze dat willen, maar dat hij er tegen was, dat deze raadslieden ("geestelijken", noemde Prof. Zuidema hen smalend) dezelfde positie zouden krijgen als de r.k. of prot. geestelijken en dus door het rijk betaald zouden worden.

De opmerking uit het publiek, dat de gereformeerden deze gelijkheid weigeren, maar dat zij wel gelijkstelling van het openbaar en bijzonder onderwijs wensten, beantwoordde Prof. Zuidema met het gezegde, dat hij van mening was, dat de openbare school niet mag bestaan, maar dat alle scholen bijzonder behoren te zijn en dat op die scholen eventueel gelegenheid mocht zijn voor humanistische "prediking", mits deze in geen enkel opzicht godslasterlijk zou zijn.

Vijf maanden na het Mandement. Pater Jelsma bepleit zuivering van het klimaat in Vrij Nederland van 6 November 1954 en schrijft o.m. het volgende:

Een beleid, hoe ook opgezet, is altijd wel ergens aanvechtbaar. Het gaat hier echter om het beginsel van eerbied voor de mens (geloofsgenoot of niet), dat velen terecht zo dierbaar is en dat naar mijn overtuiging in het bisschoppelijk mandement evenmin werd geschonden als in vele ernstige, hoewel soms critische reacties van katholieke en niet-katholieke zijde.

Dit is een belangrijk punt. Het betekent m.i., dat katholieken en niet-katholieken het reeds op gang gekomen gesprek in geweten kunnen voortzetten.

Om met elkander te kunnen spreken is onderling vertrouwen op basis van de eerbied van persoon tot persoon immers de wezenlijke conditie. Wie de gewetensvrijheid van de ander erkent - hoezeer hij die vrijheid ook in haar betrekkelijkheid ziet, in haar betrokken zijn namelijk op een eeuwig doel, dat tegelijk eeuwige wet is - kan de ander respecteren en bewonderen in zijn ernstig en soms heldhaftig zoeken naar de bevrijdende waarheid. Hij weet, dat niemand de waarheid in pacht heeft. Waarheid wordt niet verpacht, maar in geestelijke strijd gedeeltelijk verworven of in ondoorgrondelijke genade ontvangen. Het gesprek met de medemens, die evenals ik tussen de eigen beperkte vrijheid en de uiteindelijke Waarheid in staat, blijft dus altijd leerzaam en zinvol.

In een volgend artikel zou ik graag willen aantonen, dat levensbeschouwelijke grenzen, hoe scherp ook getrokken en hoe bewust ook waargenomen, de mogelijkheid en de zin van het gesprek niet opheffen. Laat ik er eerlijk bij zeggen, dat deze uit de atlas overgenomen en gemakkelijk hanteerbare beeldspraak van "grenzen", mijns inziens nogal bedriegelijk is.

Pater Jelsma voegt de daad bij het woord en houdt in Den Haag maandelijks discussieavonden met andersdenkenden, waaronder, op zijn uitdrukkelijk verzoek, ook Humanisten.

Pater Hensen over het Humanisme.

Wij nemen uit Het Binnenhof van 22 October 1954 het volgende bericht over:

Lezing over Humanisme.

Pater Michael Hensen O.P., heeft Woensdag in restaurant "De Kroon" voor katholieke werkende vrouwen gesproken over het humanisme. Deze avond was georganiseerd door de beroepskern. Pater Hensen had juist het humanisme als punt van overweging genomen, omdat juist de ongehuwde werkende vrouw in aanraking komt met vele andersdenkenden en bij die gelegenheid de kans heeft het humanisme te ontzenuwen door een diepe menselijkheid, steunend op een christelijk levensbeginsel. Hoewel het aantal ingeschreven humanisten betrekkelijk klein is, valt hun invloed niet te onderschatten. Door een niet echt beleefd en verstand Christendom is de gelovige christen er voor een deel zelf schuld aan. Pater Hensen besloot met te beklemtonen, dat de humanist overtuigd moet worden, dat God geen fictie is, maar een realiteit in het leven, die juist dit leven een diepere zin geeft.

Voor de Linie blijft de geesteswereld van het Humanisme nog altijd een gesloten boek, getuige het volgende verslag uit dit blad van 30 October 1954.

Men weet natuurlijk nooit of een krantenverslag wel een juist verslag is. Met deze moeilijkheid zaten wij, toen wij in het Handelsblad een verslag lazen van een inleiding van Dr. O. Noordenbos voor de Federatie Amsterdam van het Humanistisch Verbond over het onderwerp: omgang van de humanist met andersdenkenden. Interessant onderwerp, dachten wij. En wij lazen, dat de taak van het Humanisme in deze is: een basis van verstandhouding te zoeken, de tegenstellingen te relativiseren, ze kritisch te bezien en in hun oorsprong en betekenis trachten te begrijpen. Dit veronderstelt respect voor een andere overtuiging, maar dwingt de humanist ook respect voor eigen overtuiging te vragen. Van niemand leert men zoveel als van zijn tegenstander - aldus Dr. Noordenbos, nogal algemeen - en ons streven moet er dan ook op gericht zijn, geregeld in contact te komen met andersdenkenden.

Dat lijkt ons zeer hoffelijk, doch dan volgt: altijd weer moet men trachten elkaar in het uitgangspunt te vinden. "Het essentiële van de humanist is, dat hij geen andere autoriteit erkent dan zijn eigen overtuigdheid".

Met deze laatste verklaring betreffende de omgang van de humanist met andersdenkenden zitten we een weinig in de moeilijkheid. Het lijkt ons geen aanmoediging tot een gesprek, als dit zou moeten beginnen met: de Hoge Autoriteit ben Ik. Maar misschien was het kranten-verslag niet helemaal juist!

Het Humanisme de grootste tegenstander (volgens Prof. K. Dijk).

De Nieuwe Drentsche Courant van 29 October 1954 geeft een verslag van de lezing van Prof. K. Dijk, gehouden in Beilen op de jaarlijkse propaganda-avond voor de chr. school.

Prof. Dijk stelde de vraag of het nu nog wel nodig is, dat men zich bezint op de vraag of Christelijk onderwijs nodig is. De Christelijke school wordt van verschillende zijden aangevallen. Het Humanisme is haar grootste tegenstander. Het Humanisme, dat Gods Woord van zijn diepe betekenis wil ontdoen en de strijd voert onder de leuze één ongedeelde openbare school.

Katholiek Thuisfront oefent duidelijke kritiek op Humanistische "zielzorg".

Onder deze "kop" publiceerde het Arnhems Dagblad van 5 November 1954 een uittreksel uit het maandblad van Nat. Katholiek Thuisfront.

Wij citeren uit het Arnhems Dagblad:

"Naast het katholiek soldatenblad "Salvo" en het protestants soldatenblad "Reveille" verschijnt er onder onze, aan het militair apparaat toevertrouwde jeugd sinds twee jaar, nog een derde blad, onder de naam "Zó". Op de voorpagina staat verder alleen vermeld: Maandblad voor de Nederlandse Strijdkrachten. Het Humanistisch blad dient zich dus wel erg bedekt aan, De inhoud van dit blad is op z'n zachtst gezegd: "anti-godsdienstig".

Het humanistisch blad schotelt zijn lezers, en met hen vele andere 18 à 20 jarigen, een leetuur voor, die door onze jongens wel als een aanval

op de kerk moet worden gezien. Men praat daarin honderduit over "monniken met hun zeer beperkte ontwikkeling". Van de "theologen, die fanatieke vijanden van de vrije gedachten waren die zich buiten hun scholastische uitpluizerijen bewogen". Van "monniken, die in hun domheid zich keerden tegen elke studie der klassieke talen en bleven bij hun barbaars latijn".

Dit alles rijgt zich aaneen. In de volgende zin heet het dat "door de afwijzenden houding van enige ontwikkeling "de" kerk haar leidende positie verloor op geestelijk terrein. Onweerstaanbaar ontplooidde zich de lekenontwikkeling, die zich tenslotte geheel vrij zou maken van het leergezag der kerk."

"Het geld heerste in de kerkelijke hiërarchie meer dan de waarheid van het Evangelie."

Via "Zelfverlossing uit de boeien der vele dogma's, het onechte kind, dat echt kan zijn als het gezien wordt als het kind van oprechte liefde. "Barbaarse tucht, bekrompen onderwijs, duffe geest der scholastiek" (dit alles in de kloosters), via dit alles belandt de tekst bij de wil tot het doorgeven aan de mensen van het "goddelijke zonder bemiddeling der geestelijkheid".

Dan nog eens "dorre scholastiek", "verstarde wetenschap" en tot slot de "humanistische" Paus Leo X.

Voor hen onder de jonge lezers, die dit voorschoteltje gesmaakt heeft, staat een uitgebreid menu beschikbaar in vormings- en bezinningsbijeenkomsten van het Humanistisch Thuisfront. Men behoeft het formulier op de laatste pagina van het blad maar in te vullen en de tafel is gereserveerd.

Wanneer "Salvo", dat het woord Katholiek op zijn voorpagina voert, schrijft over het bisschoppelijk mandement, dan weet de voorzitter van het Humanistisch Thuisfront, de man, die alles graag door een rode bril ziet, direct de weg naar het Ministerie om zijn beklag in te dienen.

Deze man, die de mensen "die in de kou staan" gelijk hij -niet ten onrechte- de buitenkerkelijke noemt, zulk een warm hart toedraagt, bewijst met het tolereren van bovenaangehaald geschrijf, geen dienst aan hen, ze blijven daardoor niet enkel in de kou staan, maar hij voert ze daardoor nog verder af van de grote groepen die niet in de kou staan. Hij zet daarboven menige christelijke jongen in de tocht.

X X X X X

A D R E S L I J S T.

Het Hoofdbestuur van de Humanistische Werkgemeenschap is als volgt samengesteld:

M.A. Reinalda, Voorzitter	Sportlaan 984,	Den Haag
H. van Es, 2e Voorzitter	Krispijnse weg 173,	Dordrecht
P. de Bruyn, Penningmeester	J.P. Heyestraat 49,	Amsterdam
H. van Woudenberg, Secretaris	Nieuwe Rijn 33a,	Leiden
Mevr. Mr. B.J.R. Beelaerts		
v. Blokland-Jessurun,	Keizersgracht 755a,	Amsterdam
W.J. van Deelen,	Leenderweg 291,	Eindhoven
J. Engels,	v. Oldenbarneveltstraat 28,	Leiden
P.C. Faber,	Surinameplein 60-II,	Amsterdam
J.C. de Glopper,	Nieuwe Binnenweg 64,	Rotterdam
Dr. J.P. van Praag,	Binnenkalkhaven 5-rd,	Dordrecht
W. Singer,	Lonnekerstraat 44,	Den Haag
G. Stellinga,	Kerkstraat 36-B,	Groningen
C.M. Swiebel,	De Sillestraat 198,	Den Haag
E. Vermeer,	Tesselschadestraat 31,	Amsterdam
Ir. H. Vos,	Julianaweg 16,	Wassenaar
M.G. Warffemius,	Kloosterkade 198,	Delft

=====